

Самаркандны къолгъа алыв — Ислам динни адиллигини уьлгюсю

Бу болгъан иш уллу гъукму гесивню гъакъында, ону натижасында Самаркандны халкъы рази къала ва Ислам динни къабул эте. Ислам динни тарихинден гелеген бу иш бусурманлар не заманда да адилли болмагъа герекни гёрсете, гъатта бусурман тюгюллер булангъы аралыкъларда да.

Самарканд – Азияны темиркъазыкъ боюндагъы шагъар, ону мол тюшюму булангъы топуракълары, тавлары, агъачлыкълары, гюмюшю, чилле къумачлары, саз балчыкъдан этилген савут-хабасы ва озге табиат байлыкълары булангъы ер. Бусурманлар гелгенче Самаркандны халкъы бутпереслер болгъан ва оланы баш иеген суратлары ташдан этилип, багъалы тагъымчакълардан безендириле. Бутперелеге къуллукъ этеген ерлер тав аралыкъларда бола болгъан. Тав аралыкъларда баш жрецлер (динагълюлер) къуллугъун юрюте, Самаркандны айланасында озге гиччи шолай ерлер дагъы да кеп болгъан. Шо вакътилерде бусурманланы башын тутгъан гъалипа уьлгю гъисапда танывлу. Ол дюньялыкъны артгъа салып, Есибиз Аллагъгъа къуллукъ эте туруп ва сужда къылып кеп заманын йибере болгъан. Ону аты Аль-Фарукъ Умар ибн Абд аль-Азиз (680-720-нчи йыллар) болгъан (Аллагъ огъар рази болсун). Ол башчылыкъ этеген топуракълар шонча да уллу болгъан, гъатта персиялы Киср пачаныкинден де, византиялы Кайсар пачаныкинден де хыйлы къолай болгъан. Бусурманланы о замангъы пачалыгъыны дазулары Китайдан Атлантик океангъа ерли узатылгъан. Ону устьюнде Есибиз Аллагъны Къуватындан къайры дагъы зат болмагъан. Ону къатыны Фатима, Абдул Маликны къызы ва Сулейман гъалипаны къызардашы арап тиштгайпалардан лап абурдуларындан болгъан. Ону ювукъ етти къардашы да пачалар болгъан. Пагъмулу асгербашчы Кутейбат ибн Масламаны елбашчылыгъы булан бусурман

асгер Самаркандны гюнтувуш янына гелгенде, олар шагъарны артындагъы тавгъа багъып барып яшына. Шолайлыкъ булан олар шагъарлылар озлени гёрмесинни гъайын эте ва гъужумдан сакълана. Бусурманлар бажырывлу ва къоччакъ кюйде дав этип, Самаркандны къолгъа алмагъа бола, буса да шагъарлыланы бир яны къолгъа гелмей дав юрютювюн узата. Жрецлер къачып таш суратланы янында яшына, шагъарлылар буса, бусурманлардан къоркъуп уйлеринден чыкъмай. Амма сонг бара-бара биревлер уйлеринден чыгъа, башгъалар сув ва аш алмакъ

учун яшларын йибереген бола. Бусурманлар олагъа бир пуршав да этмей, уьстевюне кемеке де тийдире. Яшлар да уйлерине насипли кюйде иржая, кюлей туруп аш-сув алып геле. Узакъ къалмай шагъарлыланы юреклерине паракатлыкъ геле, къоркъув да тая ва адамлар малына, авлакъларына къайта. Олар къоюп гетген малы бар кююнде табыла ва яшаву бир зат да болмагъандай узатыла. Бусурманланы ва Самаркандны халкъы булан сатыв-алыв аралыкълар ва озге къатнав юрюлмеге башлай. » 3

Муратны гъислери

Мурат гезлерин ачып къарай – къырыйында бирев де ёкъ. Янындан бирт де таймайгъан анасы да гъали гёрюнемей. Ол: «Анам къайда экен?» – деп ойлашып битгенче терезе тюпден бир тавушлар эшитиле. Астаракъ булан абатлар ала туруп терезеге багъып бара. Ондан таба къырда ойнайгъан яшланы гёре. Оланы бириси, къурдашын гёрюп: «Мурат, ойнама чыкъ!» – деп къычыра. Мурат къырдагъы яшланы барысын да таныйгъанлы кеп йыллар бола, тек бугюн ювукълары гезюне башгъачалай гёрюне. Гъали олар тамаша кюйде, языкъсынывсуз къарайлар. Оланы языкъсыныву гъар заман Муратны бек пашман эте эди, ювукълар йимик тюгюл, ол озю башгъа экенни билдиреген йимик гёрюне эди. Терезесинден къарап: «Гъали чи къыргъа рагъат чыгъып болажакъман», – деп Мурат татли ойлагъа

бериле. «Ана, онда къара, залим яш коляскада!» – деген сёзлер къулагъына дагъы чалынмажакъ. Чабып, ол эшикни янында токътай. «Къой, анам гелгенча къарайым, ювукъларым булан ойнама сонг заман болажакъ», – деп ону эсине геле. Муну булай гъалында гёрюп, анасы нечакъы да сююнежек! Гъалиден тутуп ананы гезьяшлары дагъы тегюлмес. Гечелер ана яшыны къырыйында олтуруп, ол юхлап тура деп эсине гелгенде, сав гюн къысып жыйып тургъан гезьяшларын токътамай тегюле эди. Мурат гечелер тез юхлап къалмай эди ва ананы йылавларына тынглап, ону юреги къысылып къала эди. Олай заманларда Мурат англай эди: бу дюньяда чыдамагъа лап къыйынлы зат – ананы гезьяшлары. Ол дагъы муну коляскасын ари де, бери де, гъатта бешинчи къабатгъа гетерип ва тюшюрюп турма-

жакъ, Мурат канзилерден озю чабып тюшежек. Тарыкъ болса анагъа кеп сююп кемеке этежек. Бир керен ювукълары озлер не затгъа гъасирет экенни айтып башлагъан эди. Бириси оюнчакъ машин сюе болгъан, бирдагъысы буса – аякъмашин. Айтмагъа Муратны гезиги гелгенде ол ойлашмай: «Мен буса гъар подъездге пандуслар салгъанны сюемен», – дей. Гертисин айтса, Мурат уллулардан буланы пачалыгъы лап да уллу ва ариг деп кеп керен эшитген эди. Амма бу уллу ва ариг уьлкеде кеп санавдагъы сакъятлагъа шонча да гъажатлы пандуслар неге ёкъ экенни ол, нечакъы ойлашса да, англап болмай эди. Хоншу къатынлар энниден сонг: «Нечиксен? Савлугъунг нечикдир? Сюеклеринг сызламаймы?» – деген соравлары булан да дагъы илинмежек. » 6

Номерде:

Дагъыстанда янгы оьр охув ожакъ ачылажакъ бет 2

Аллагъ учун аламны уйренивню Ислам дин шабагъатлай бет 6

Охувчулагъа янгы китап бет 8

Къырымда ислам охув ожакъ ачылажакъ

Россияны Европа яндагы бусурманланы ругъани идарасыны председатели биринчи орунбасары Дамир хазрат Мухаметдинов Президентни администрациясына Къырымда ислам охув ожакъны ачмакыны гъакъын да тилеп, кагъыз язгъан болгъан.

Шо кепдеги тилев булан эстерилген Россияны муфтиени советини (СМР) къуллукъчулары Къырым ва Севастополь ишлер булан машгъул Дмитрий Козакъга да кагъызлар йиберген.

Мухаметшин билдирген кюйде, Россияны Европа яндагы бусурманланы идарасыны председатели Равил Гайнутдин да, Россияны муфтиени советини башчысы да Къырым ярыматавну халкъы булангъы ёлугъувда шо гъакъдагы ойгъа гелген болгъан.

«Пъали биз кёбюсю гъалда Къырымдагы къардашларыбызга ругъ якъдан да, юридический якъдан да кёмек этебиз. Шолай да дин китаплар чыгъарыуда да кёмек этебиз. Къырым татарлар жагъ адамлар буса да, гъалиги вакъиге центрдан кёмекте гъажатлы. Къырымда ислам охув ожакъ ёкълугъу гъакъда биз олар булан пиқру алышдырдыкъ. Ёлугъувну натижасында биз Президентни администрациясына ва Пукуматгъа Къырымда ислам охув ожакъ ачмакыны тийишлигин анлатгъып кагъызлар яздыкъ» – дей Мухаметдинов.

Ону сёзлерине гёре, охув ожакъны ким ва нечик тизижеги гъалиге ойлашылмагъан, инг башлап ихтияр алынмагъа тарыкъ, къалгъан якъны гъакъында сонг ойлашмагъа да бола.

Катарны гъакимияты туристлени тыш гёрюнюшюн ушатмай

Катар пачалыкъны гъакимияты оьзлеге къонакълай гелеген туристлени тыш гёрюнюшюне байлавлу чакъырыв этген ва ерли халкъны оьзлени шо якъдагы адатларын абурламагъа тилеген. Демек, сабур-саламатлы опуракъ гиймеге чакъырыла. «Къатынгишилер сыланып турагъан, къысгъа ва къаркъарасы гёрюнеген опуракъны гиймесе яхшы. Мини-юбкалар ва энглери ёкъ гёлеклени гийип юрюмек арыв болмас. Эргишилер де, къатынгиши-

лер де купальниклени янгыз пляжларда ва бассейнлерде гиймеге бола», – деп айтыла туристлени арасында яйылмагъа башлагъан кагъызларда. Катар – Ювукъ Понтувушну турист ва бизнес центры санала, онда яшайгъан халкъны дёрт пайыны уч пайы тышдан гелгенлер. Мунда гелген кёбюсю ишчилер ва инженерлер 2022-нчи йылда футбол оюндан оьтгерилежек дюнья чемпионатны биналарын ва оьзге тарыкъ-герегин тизмек учун загъмат тёге.

Дагъыстанда янгы охув ожакъ ачылажакъ

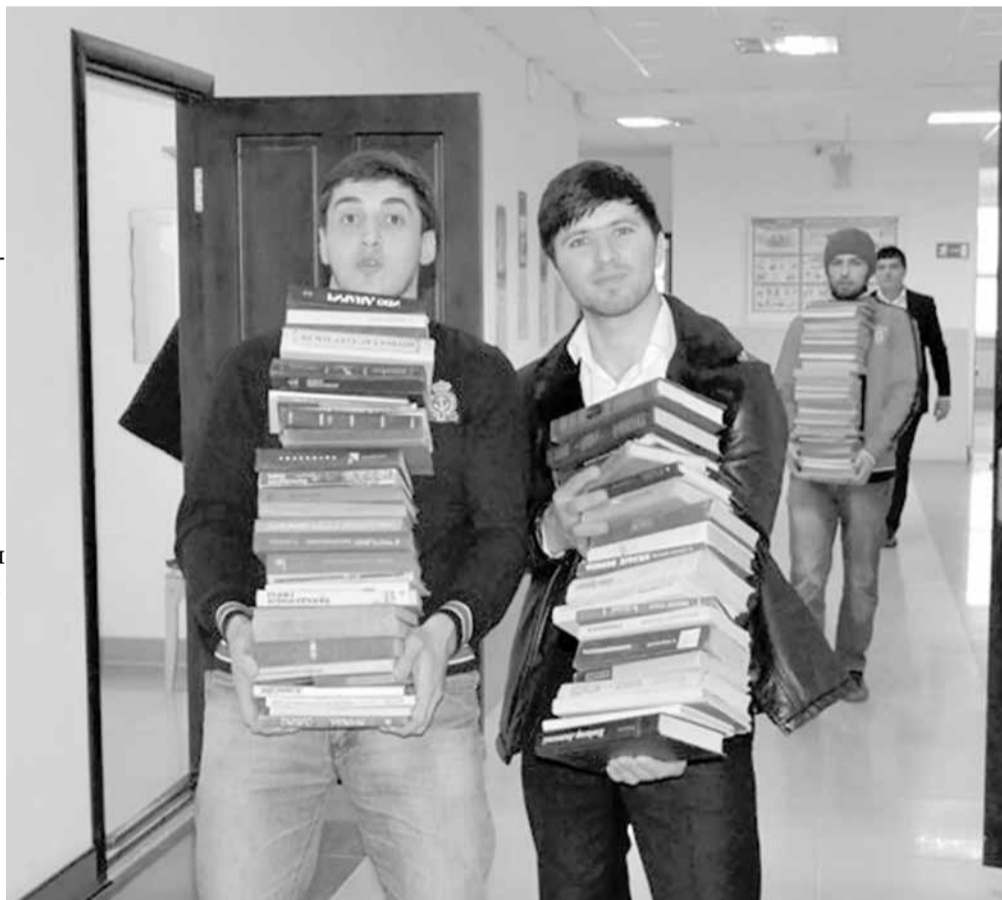
Янгы ачылажакъ охув ожакъны аты Дагъыстан гуманитар университет болажакъ. Шо иш – къыйын масъала, тек шо яшавгъа чыкъса, алгъа барывгъа уллу абат болажакъ, неге тюгюл шо охув ожакъ гъалиги къайдалагъа къорчуленген инновационный вуз болажакъ. Мурат гъисапда къалып турагъан бу охув ожакъ бу йыл ачылажакъ, деп гёз алгъа тутулгъан.

Бу вузну ачмагъа тийишли деп Дагъыстанни президенти Р.Абдулатипов Халкъ Жыйыны депутатларына багъышлагъан сёйлевюнде эсгерген болгъан. Янгы охув оджакъны учредителери (къорчюсюн салгъанлары) Теологияны ва халкъара аралыкъланы Институту ва Дагъыстан ислам университет болажакъ. Гуманитар университет теологияны, математика ва компьютер илмуланы, тарихни, жагъил адамлар булан иш гёрюню, психолог-педагогну, медсестраланы, пачалыкъ ва муниципал къуллукъчуланы, туризмни тармагъындагы касбучуланы охутажакъ.

Гъалиги россия билим берив тармакъда лап къыт ва тарыкълы касбу – теологлар санала. Шоланы гъазирлемек учун вуз халкъара стандартлардан осал болмайгъан кюйде бакалаврланы гъазирлемеге бойнуна алажакъ.

Бу университетни аслу мурады – ругъ-къылыкъ байлыкъланы сакъламагъа ва яймагъа болмакъ, наслуаланы тарихи гелишин болдурмакъ, маданиятыбызны оьсдюремек, тарбиялауда янгы къайдаланы къолламагъа болмакъ. Олай да янгы охув къайдалар мунда генг кюйде яшавгъа гирежек. Демек, мунда светский ва дин илмулар бир-бирине къошум эте туруп, айрылмайлы тыгъыс къатнавлукъда болажакъ. Олай да охув эки тилде (рус ва ингилис) юрюлмеге тарыкъ. Студентлер паракат кюйде европа тиллерден къайры мунда азиат тиллеге де уйренмеге болсун у чун тийишли шартлар болдурулажакъ.

Илму-ахатарыв ишлер де университетни оьзеге болмагъа гъажатлы, шону учун илму, гуманитар, педагогика тармакълар аслулардан болажакъ. Гъалиге дарс беривчулени составын болдурмакъ учун гъаракат юрюле. Олар илму ишинде оьрлюкlege етишмеге болгъан ва абрлу илму атлар казангъан сынавлу муаллимлер болмагъа герек.

Боснияда оьлтюрюлген бусурманланы къабур ачыкъ болду

Почлю янгулар явгъан сонг, сув алып ва топуракъ ачылып, Боснияда ва Герцеговинада гъалиге белгисиз къалып тургъан бусурманланы уллу (къардашлыкъ) къабур аян болду. 1992-1995-нчи йылларда бу якъларда ватандаш дав болуп, хыйлы халкъ къырылгъан болгъан.

Ерли информация къураллар билдирген кюйде, Босна деген оьзенни ягъасында бу къабурну электриклер эс эте. Олар пачалыкъны темиркъазыкъ-гюнтувуш боюндагы Добой деген шагъарны эсги темир ёл кёпюрню къырылгъандагы элек-

трик багъаналаны ярашдырагъанда адам сюеклени хыйлысын гёре. Бу шагъар сув алывдан лап бек зарал гёргенлеринден экенге, топуракъ еринден тербенип, шо къабур ачылып къала. Гъисап этилгенени йимик, арагъа

чыкъгъан бу къабурда Яблоница деген юртда яшагъан бусурманланы сюеклери болмагъа бола. 1992-нчи йылны язында босниялы серблер бу юртну къолгъа алгъан сонг ону халкъы гъалиге ерли белгисиз тас болгъан деп гъисап этиле болгъан.

<p>Учредитель Благотворительный фонд «Путь». Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана</p>	<p>Редактор Абдул-Азиз МИЧИГИШЕВ</p> <p>Дизайн, вёрстка Мухаммад МУСАЕВ Иса ОМАРОВ</p>	<p>Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24 сентября 2010 г. Индекс 51325 При перепечатке ссылка обязательна.</p>	<p>Адрес редакции 367015, РД, г. Махачкала, ул. Аскерханова 13а.</p>
<p>Редакционный совет Председатель редакционного совета муфтий РД Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ Асхабали МУРЗАЕВ</p>	<p>Менеджер Мухаммад ХИРИЯСУЛАЕВ Абдусабир АХМЕДОВ</p>	<p>Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам». Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.</p>	<p>Телефоны: Редакция: (8722) 51-85-22. Подписка и доставка по г. Махачкале: 914-222. по Республике Дагестан: 8-988-699-28-24.</p>
<p>Главный редактор Зурбек (Абдулла) ЯИКБАЕВ</p>	<p>Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций.</p>	<p>Заказ № _____ Сдано в печать 01 июня 2014 г. в 18:00 Тираж 2. 750 экз.</p>	<p>E-mail: assalamweb@gmail.com; www.assalam.ru</p>

Самаркандны къолгъа алыв — Ислам динни адиллигини уьлгюсю

1 « Олар бусурманланы инамлыгъын ва адиллигин гёре, зулмуну сюлдюрю де гъис этилмей. Бир бусурман адам да самаркандлы да эришип, шариат суд ерли адамныки тюз деп гёрсетгенде, оланы тамашалыгъыны дазусу болмагъан. Шо гъакъдагъы хабар тавлагъа къачгъан жрецлеге де етише. О заман олар айтгъан кюйде, эгер елевчулер олай адилли кюйде гъукму чыгъара буса, оланы пачасы да адилли адам болмагъа тарыкъ. Шолай деп ойлашып олар бир жагъил кёмекчисин бусурманланы пачасына йибермеге ва болгъан ишни гъакъында айтмагъа тапшура. Ичи къоркъувдан толгъан жагъил жрец ёлгъа чыгъып Дамаскъа шагъаргъа етише. Ол бир къаланы гёре ва шо пача турагъан ердир деп ойлаша, тек адамлар мунда пуршавсуз гирегени-чыгъагъаны тамаша тие. Ол да къоркъувну кююп, шо бинагъа гире. Шо болгъан багъалы ташлар ва накъышлар булан безендирилген бийик минарасы булангъы аль-Амави деген межит. Ону ичине гиреген адамлар буса намаз къыла болгъан, бирлери сужда, башгъалары рукугъ этип табыла. Ол гёрген ажайыплыкъны гъакъында ойлаша башлай. Бусурманлар чалт кюйде нечик булай тюз кюйде сыдралагъа тизилмеге бола?! Намаз къылып битген сонг, адамлар къыргъа чыкъмагъа башлагъанда, ол бир бусурманны янына гелип, пачаны къаласы къайда экенни айтмагъа тилей. Ол адам: «Пачабыз бизин булан имам гъисаппа да намаз къыла эди, сен ону гёрмедингми дагъы?» – деп, тамаша бола. Ол да гёрмедим дей. Бусурман адам огъар: «Сен бизин булан намаз къылмадынгми дагъы?» – деп сорай. Ол намаз деген недир деп билмеге сюе. Бусурман адам огъар намаз къылып – ёлдашы ёкъ Биргине-бир Естеблик ва сужда къылып, деп англатыв бере. Сонг ол огъар: «Сен бусурман тююлюмосенми?» – деп сорай. Элчи бусурман тююлюн билдире. Бусурман адам иржайып: «Дининг недир?» – деп сорай. Ол да: «Мени диним Самаркандны жрецлери ягъан дин. Олар бутпереслеге къуллукъ эте». Бусурман адам о заман булай деген: «Биз, бусурманлар, янгыз Бир Аллагъа къуллукъ этебиз ва ону ёлдашлары ёкъ экенге къатты кюйде инанабыз». Ерлиадам гелген гишиге пачаны уьон суратлай, жагъил улан да айтылгъан кюйге гёре барып, натижада саз балчыкъдан этилген эски уйге къаршы геле, тамыны къырында ону ярышдырагъан адамны да гёре. Ону опурагъы да балчыкъгъа батгъан болгъан. Ол ону гёргенде, къай-

тып межитге гелип, шо бусурман адамны да табып: «Сен ирышхат этемисен? Мен чи пачаны уьоне бакъдыргъанны тилеген эдим, сен буса уьоню тамын ярышдырагъан ярлы адамгъа йибергенсен!» Шо заман ол бусурман адам жагъил адамны да алып, Умар ибн Абд аль-Азизни уьоне бара. Онда бусурманланы ёлбашчысы гертиден де уьоню тамын ярашдыра болгъан. «Муна сагъа тарыкъ гиши!» – дей ол бусурман адам. О заман да жагъил адам: «Сен масхара этесендир!» – деп инанмай. Бусурман адам ялгъан айтмайгън гъа Аллагъны аты булан ант эте. Жагъил улан озъ якълардагъы жрецлени оьктемлигин, хохайлыгъын эсге алып, гёргенине ажайып кюйде бек тамаша бола. Ол улан гёргенин башына сыйышдырып болмай, адап къала. Шо мюглетде пачаны янына авлети де булан бир къатын гирип геле ва яшларыны санау артгъангъа гёре оьзюне берилеген гъакъны кёп этмекни тилей. Уллулар сёйлейген вакътини ичинде буса гелген къатынгишини яшы пачаны уланын бир оюнчакъ саялы уруп, башын яра. Умар халипаны къатыны авлети якълап, тилевю булан гелген катынгъа акъырып сала. Къуллугъу болуп гелген къатын авлети пачаны яшына этгенине бек къоркъа. Умар уьоне гирип, авлетини башын байлап, оьзюню уьстюне гелген къатынны янына чыгъып, огъар маслагъат этип, яшына оюнчакъны да савгъат эте. Сонг ол къатынгъа багъып: «Гъей къатын, хазначыгъа бар ва ол сагъа берилеген гъакъны артдырсын деп айт», – дей. О заман пачаны къатыны: «Сени уланынга ургъан, сен буса, олагъа акъча къошсан ва яшынгны оюнчагъын да бересен!» – деп, оьпкелей. Умар огъар: «Сен ону къоркъутдунг, Пайхаммар айтгъан кюйде буса, бусурманны къоркъутгъан адамны Сорав алынагъан гюн Аллагъ да къоркъутажакъ», – дей. Шондан сонг ол янгыдан тамын ярашдырмагъа гирише. Самарканддан гелген улан болуп турагъан ишге ажайып болуп, авзун ачып къарай. Къочакълыгъын жыйып, ол Умар бин Абдул-Азизни янына багъып юрюп: «Бусурманланы башчысы сенмисен?» – деп сорай. «Дюрмен, не сюе эдинг?» – деп ол да сорав бере. «Гъей муьминлени башчысы, магъа багъып зулму этилген!» «Кимге арза этесен?» – деп пача сорай. «Масламаны уланы Кутейбатгъа», – деп жавап бере улан. Пача бу масъала эки адам чечип болардай тююлюн англай. Улан болгъан ишни маънасын айта: «Мени Самарканд шагъарны жрецлери йиберген. Олар айтагъан

кюйде, сизин булай адатыгъыз бар: сиз шагъарны къолгъа алагъанда ерли халкъгъа уьч затдан сайламагъа ихтияр бересиз – Ислам динни къабул этмекликни, гъакъ телемекликни яда дав этивню». Пача булай жавап бере: «Дюр, шо бизин адатыбыз ва шагъар уьч затдан оьзю ушатгъанын сайламагъа бола». Самаркандлы улан бусурманлар хапарсыздан гъужум этмеге боламы деп сорай. Пача: «Бизин учун шолай хасият хас тююлю, неге десе Яратгъаныбыз бизге шолай буюргъан ва Пайхаммарыбыз да зулму этивден сакъланмакъны гъайын этген», – деген. Улан айтгъан кюйде, Кутейбат бин Маслама шолай этмеген болгъан ва бусурманланы гъужуму шагъарны хапарсызлыкъда къаршы эте. Пача шолайлыкъны эшитгенде, ол гъукму чыгъармагъа суймедиди, неге тююлю ол янгыз бир якъгъа тынлап гъукму чыгъармай эди. Гиччи кагъыз гесек чыгъарып, эки сатырлы текст де язып, ол ону бюклев яба ва булай айта: «Шуну Самаркандны ёлбашчысына бер ва ол сизге этеген зулмусун токътатар». Жагъил улан Дамаскъдан Самаркандгъа, чёллени, дангылланы ва тавланы оьтуп ёл эте ва оьз оьзюне: «Бу кагъыз Кутейбат бин Масламаны къылычларын нечик токътатмагъа болур?» – деп ойлаша туруп гезей. Самаркандгъа гелгенде ол кагъызны жрецлеге тапшура. Олар бу кагъызны янгы пачагъа бер, ол шогъар гёре гъукму чыгъарсын дей. Самаркандны бусурман пачасы кагъызгъа тамаша бола, буса да ол гъалипаны къолгъазывун яхшы таный. Кагъызны гертиден де гъалипа ягъан ва онда булай сёзлер болгъан: «Самаркандны ёлбашчысына бусурманланы гъалипасындан. Ассаламу алейкум ва рагъматуллаги ва баракатугу! Кутейбатны да самаркандлы жрецлени да арсындагъы эришивлюкню чечмек учун

судьяны белгиле, оьзюнг буса Кутейбатны ерин тут». Гъалипа Кутейбатны гери къайтармагъа суймедиди, ону асгер ишинден ва уьстюнюклерден айырмагъа тюз гёрмедиди. Кутейбат дагъы кюй тапмай, гъалипаны буйругъун кююп, тез-тез гъукму чыгъарар йимик судьяны белгилей. Судья Кутейбатгъа гери къайтмагъа буюра. Суд межитде оьтгериле ва бары да шагъарлылагъа да, жрецлеге де жыйылмагъа чакъырыв этиле, олай да Кутейбат бин Маслама оьзю де геле. Кутейбатгъа судьяны буйругъу гелгенде ол атындан тюшмейли шагъаргъа багъып эки гюн ёл этген болгъан. Жрецлер Кутейбат къайтгъанни билгенде къоркъуп къартыллай болгъан. Кутейбат межитге гире, къылычын ерге сала, аякгийимлерин чече ва судьяны алдында эре тура. Ол буса огъар арза этген адамны янында олтурмакъны буюра. Судья ишин башлай. Жрец туруп булай айта: «Кутейбат бизин шагъарыбызгъа сайламагъа имканлыкъ бермейли хапарсыздан гъужум этип гире!» Судья Кутейбатгъа: «Шо айыплавгъа гёре не айтмагъа боласан?» – деп сорай. Кутейбат: «Есибиз Аллагъ судьяны ишлерин яхшылашдырсын. Дав – уллу гъиллалы иш, алдыбыздагъы бу уллу шагъар буса, бизин учун пуршав эди. Олар йимик оьзге шагъарлар да бизге къаршылыкъ эте эди, джизья да телемеге суймей эди, динге чакъырывну да гери ура эди. Эгер биз олар булан алданокъ айтып дав этген эдик буса, уллу тас этивлерибиз болар эди. Аллагъгъа макътав болсун, хапарсызлыкъны къоллап, биз шо тас этивлерден сакъланмагъа болдукъ. Биз лап да уллу шагъарны къолгъа алмагъа болгъанда, къалгъанларын алмагъа тынч эди. Гертиден де, биз хапарсыздан гъужум этдик, тек шолайлыкъ булан биз оланы да яшавларын оь-

люмден сакъландыкъ ва Ислам динге гелтирмеге болдукъ». Судья огъар: «Гъей Кутейбат, сен олагъа Ислам динни къабул этмеге, джизья телемеге яда дав этмеге таклиф этдингми?» – деп сорай. Ол: «Ёкъ, биз олай этмедик, аманылыкъны гъайын этип, хапарсыздан гъужум этдик», – деп жавап бере. Судья огъар: «Гъей Кутейбат, сен мюкюр болдунг. Арзагъа таргъылган гиши мюкюр болгъанда судну иши биттен деп санала. Гъей Кутейбат, Есибиз динге берилгенликден къайры бу уьметте оьзге уьстюнюклер бермеген. Олар ялгъандан арек экенге ва адилликни юрютгенге гёре берилген олагъа уьстюнюклер. Аллагъны аты булан ант этмен, биз уьйерибизден жигъат учун Аллагъны ёлуна чыгъабыз, бизин мурадыбыз топуракъланы ва шагъарланы елемек учун тююлю!» Судну гъукмусуна гёре, бусурманланы асгери шагъардан чыгъа, шагъарлылагъа шагъары къайтарыла, олагъа давгъа гъазирленмеге заман къююла ва сонг Ислам динни, жизьяны яда даву сайламагъа ихтияр бериле. Эгер олар даву сайласа, дав болажакъ. Шариатгъа ва Пайхаммарны суннетине гёре, бусурманлар Самаркандны ичинде турагъан вакътиде къазангъанын кююп чыкъмагъа герекли бола, малын ерли халкъгъа да коюп. Бусурманлар шагъардан чыкъмагъа башлай, судья да туруп жрецлени алдына чыгъа. Жрецлер гёргенине инанып битмей, Самаркандны халкъы да бусурманлар шагъардан чыгъагъангъа къарай. Шо заман шо жагъил улан: «Аллагъны аты булан ант этмен, оланы дини – гъакъ!» – деп айта ва арты булан шагъадатны сёзлерин де гелтирип, бусурманлыкъгъа айлана. Ондан сонг жрецлер де Аллагъны бирлигине шагъатлыкъ этип, Ислам динни къабул этелер!

Гъамзат Алиев

Сени тилинг — агъулу йылан

БИЗ ОБЪЮБЮЗНЮ СЕЗЮБЮЗГЕ ДЕ ИШИБИЗГЕ ЯНАШАГЪАН ЙИМИК БОЛМАКЪЛЫКЪ БЕК АГЪАМИЯТЛЫ

Не амал, бизин кѣбюбюз озлени сѣзлерин ишлери булан байлавлу этмей. Бизин бир тайпаларыбыз зиналыкъ этмей, ички ичмей, гюнагъ ишлер юрютмей, тек озюнню тили булан оърде эстерилген терс ишлерден кем болмагъан даражада гюнагъ къазана. Бир-бирде биз, тилибизге эркинлик берип, авзубузгъа гелген затны айтып, бир-бирибизге терен яралар салып, гъеч эрши иш этмейбиз деп гъисаплайбыз.

Ансар Рамазанов

Китапларда кѣп къаршы болагъан алтынгъа тенг ъл-ѣрукъ бар, шонда булай айтыла: ким кѣп сѣйлей буса, шо кѣп янгъылыша. Олай да бир гъакъыллы арап язывчуну сѣзлерин гелтирейик, шитъруда ол булай айта:

**Гъей инсан, озъ тилингден бек сакъ бол!
О сени де аямиллы тигерден,
Сени тилинг – о агъулу йыландыр
Къабурларда кѣплер бары белгили
Озъ тиллери ольтюрюп, кѣр этгенлер.**

Биз озъюбюз айтагъангъа немкъорай янашагъаныбызгъа тергевиюбюзню бакъдырып, Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Аллагъны къулу, Аллагъны ачувун чыгъарагъан бир сѣз айтар, шо сѣзге ол агъамият бермес, ва ол шо сѣз учун 70 йылгъа жагъаннемге тюшер. Жагъаннемни йыллары, бу дюньяны йыллары йимик, олай къыстыга туюл. Биз гъеч затлар деп гъисап этеген гюнагълардан таба иблис Къудратны Есини къулун озъюне тартма ва ону Аллагъдан арек этме къаст къыла». Расулуллагъ ﷺ башгъа гъадисде булай айтгъан: «Гертинден де, иблис озъюне сужда къылдыривда бу сизин шагъарда умутун даимликте тас этген, буса да ол озъюне таби болдурув сиз бир зат да туюл деп гъисап этеген затларда етишме бола, ва иблис шону булан рази». Бир керен Айша, Пайхаммарны ﷺ къатынларыны бириси Сафияны гѣрсетип, ол алаша деген, шогъар жавап берип,

Расулуллагъ ﷺ: «Сен булай сѣз айтдын, эгер шону денгиз сувгъа къошуп булгъаса, денгизни суву булгъанчыкъ болажакъ», – деген. Башгъа гъадисде Пайхаммар ﷺ булай деген: «Къулу ону юреги тюз болмай туруп, инаныву тюз болмас, ону тили тюз болмай туруп, юреги тюз болмас, ва озъюне хоншулары инамлыкъ этмей туруп, о адам женнетге бармажакъ». Ислам динде хоншулар инамлы адамлар. Хоншу хоншусун хынатлыкъ булан сатмас. Олар бир-бирини мал-матагъын, намусун аявлама герек.

Бары да зат шондан башлана

Биз озъюбюзню сѣзюбюзге де ишибизге янашагъан йимик болмакълыкъ бек агъамиятлы. Айтагъаныбызны яхшылыгъындан биз женнетдеги даражабызгъа да етишме болабыз, ва жагъаннемге де узакъ замангъа гирме болабыз. Мисал учун, Аллагъдан къоркъагъан, озъюню эрине тынглавлу къатынгиши яшай, оланы агълюсюнде де низам бар, ол озъюню эри булан къуванчлы, эри – ону булан. О къатын яш тапгъан, ва ону янына хоншу къатын геле, яшны тувмакълыгъы булан къутлай ва: «Мен яш тапгъанда, эрим магъа ону, муну савгъат этген эди. Эрингъ сагъа не берди?» – дей. Ону эри буса бай туюл, ва хоншу къатынны сѣзлери – бу къатында эрине бакъгъан якъда разисизликни тувдурма болагъан гиччи учгун. Муна бары да зат шондан башлана, гъатта шо ѣрукълу увакъ-тюек затлар учун агълюде айырылывну къоркъунчлугъу тувулунма бола. Шо сѣзлер не учун айтылгъан экен? Шо шайтанны пышдырыкълары. Башгъа мисал: Аллагъдан къоркъагъанланы агълюсюнде къызъаш яшай, ол озъюню яшавуна рази, ябылып гийине, ягъынмай ва озъюню сагъатын къаравуллагъан. Хоншу къурдаш къызлары геле ва бу къарт къатын йимик деп бетлешив этелер, о къыз о сѣзлеге къулакъ аса. Шо мюгълетден башлап, къызъашны яшаву бѣтгѣбен айланма башлай. Озлени сѣзлерине агъамият бермейген адамлар иблисни якъчылары

болуп токътай, олар эрни ва къатынны, ананы ва яшланы арасында токътай, шо адамланы тилинде оьпкелевден, разисизликден къайры зат ѣкъ, ва шолой адамлардан сакъ болма герек. Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Айырагъанлар бизден туюл». Гъар ким сен озъю булан сѣйлейген адамгъа сени сѣзлеринг не берме болагъанны, сени бир сѣзюнг не гъал гелтирме болагъанны гъакъында ойлашма герек. Сен айтдын, гетдинг, сенден сонг буса от тюшме бола. Гъадисде айтылагъан кюйде, ким озъю айтагъан сѣзлеге агъамият бермей ва сѣзлени ролон сансымай пикрусун айтса, 70 йылгъа жагъаннемге тюше. Расулуллагъгъа ﷺ бусурманлардан лап яхшылары къайсылардыр? деп сорагъанлар. Ол: «Къолланы ва тилин заралындан башгъа бусурманлар аман сакъланагъан бусурманлар яхшы», – деп айтгъан. Яни, Пайхаммар ﷺ тилин де, къолланы да заралын бир оьлчевге салгъан. Гъакъ герти бусурман болмакъ учун, янгъыз башгъа бусурмангъа къаркъара якъдан зарал гелтиривден сакъланып къалмай, рутъ якъдан зарал гелтиривден де сакъланма герек. Эгер оланы бириси экинчисиси болмай туруп болса, Расулуллагъны ﷺ гъадисине гѣре, ол толу бусурман туюл. Олай да Расулуллагъ ﷺ: «Сиз бир-биригизни гюллемегиз, башгъа биревге зарал болагъан кюйде дыгъар байламагъыз, бир-биригизге ачувланмагъыз, эришмегиз, башгъа адамгъа зарал гелтирер йимик сагъыв-альив этмегиз. Даим Аллагъны къулу, агъа-инилер кюйде туругъуз. Бусурман-бусурманны къардашы, олар бир-бирин къыйыкъсытмай, кѣмексиз къоймай. Аллагъдан къоркъув муна шунда», – деп, уьч керен озъюню тѣшюн гѣрсетген. Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Башгъа бусурманны ягъын сындыривдан сакъ болугъуз, нечик чи, бусурман савлай башгъа бусурман учун къадагъа гъисаплана, ону къаны, мал-матагъы, намусу къадагъа этиле». Расулуллагъ ﷺ гъатта айырылывгъа гелтирме болагъан гиччи-миччи затланы да гери ургъан.

Биз нечакъы сужда къылсакъ да, пайда ѣкъ, эгер бир-бирибизге зарал гелтиривден, дерт салывдан сакъланмасакъ. Шогъар Расулуллагъны ﷺ гъадиси шагъатлыкъ эте. Ол, астабалагъа багъып, булай айтгъан: «Герти кюйде ким кѣтюр болгъанны сиз билемисиз?» Олар: «Гъей, Расулуллагъ, кѣтюр – шо бир дирхамы да къалмагъан адам», – дегенлер. Расулуллагъ ﷺ булай жавап берген: «Мени уьмметимден Къыямат гюн озъюню дуалары, оразалары, секетлери, яни озъюню лап яхшы ишлери булан, ва шону булан бирге башгъа бусурманны ягъына тийген, огъар яла япгъан, башгъаны мал-матагъын харжлагъан ва пуч этген гиши шоллукъда кѣтюр болуп гелир». Зарал гѣргенлер къайтарышын талап этерлер. Бириси ону яхшы ишлеринден алыр, башгъасы башгъасын алыр, ахырда да онда бир зат да къалмас демек, ону тили, къоллары этген затлар учун къайтарышы болмас ва ягъы сынгъанланы гюнагълары ону мизан терезелерине гѣчюрюлер, ва ол жагъаннемге ташланар». Олай да Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Айтды-къуйтдучу женнетге бармас». Шолой къысметдан бизин къутгъаражакъ лап яхшы зат. Пайхаммарны ﷺ гъадислерине гѣре юрюмеждир. Расулуллагъны ﷺ сѣзлерине гѣре юрюгюз, ол булай айтгъан: «Ислам динни талаплары лап яхшы кютюв сагъа тиймейген бары да затны гери урмакъдыр». Башгъа адам не эте буса да, о магъа не аварадыр. Эгер мени гѣз алдымда гюнагъ иш эте буса мен, озъюмню борчумну кютюп, о адамны гъакъылыкъгъа чакъырымман, булайына, кимесе бирев бир затлар этген яда бир затлар айтгъан деп, магъа етишдирме тарыкъ туюл. Муна шолой принцип – шо бизин динни лап яхшы кютювдюр. Аявлу къардашлар гелигиз бутюнден тутуп янгъыз озъюбюзню ишибизге туюл, озъюбюзню сѣзюбюзге де тергеветейик, шо заман бизин арабыздагъы къардашлыкъ ва сююв гючлю болур. Аллагъ бизин гюнагъларыбызны гечсин.

Пайхаммарны ﷺ гъакъында охуйбуз: он эки дирхамны гъакъындагъы хабар

Пайхаммарны ﷺ гъакъындагъы гъар хабарда, ону гъадисни гъар сагъырында, Аллагъ кѣп сюеген адамны гъар ишинде бусурманлар лап яхшы, шавлалы ва рагъмулу болмакъ учун даим ругъланывну булагъына чомула. Бу гиччирек хабарда биз Расулуллагъны ﷺ ажайып келпегинде гене шо къылыкъланы – уьммети учун юреги авруйгъанны, чомартлыкны, языкъсынывну ва рагъмуну гѣрежекбиз.

Сауда Ибрагъимова

Бир керен, Пайхаммарны ﷺ тилевюне гѣре, Али-асгъаб огъар гѣлек алмакъ учун ѣл чыгъа. Али-асгъаб базаргъа геле ва шонда он эки дирхамгъа гѣлек сатып ала. Ол къайтгъанда Пайхаммар ﷺ огъар: – Сен бу гелекни нече дирхамгъа алгъансан? – деп сорай. – Он эки дирхамгъа, – дей ол. – Ёкъ, шо бек багъа, мен хыйлы учузун сюемен. Ярай буса барып, тюкенни есине о гѣлекни къайтарып алмасмы экен деп сора, – деп тилей. Али-асгъаб, гѣлекни де алып барып, шо тюкенчини таба ва огъар: «Расулуллагъ ﷺ хыйлы учуз гѣлек сюе, сиз шу гѣлекни къайтара алма ва акъчаны берме рази болмасмысыз?» – деп сорай. Тюкенни еси рази бола, гѣлекни къайтарып ала ва

акъчаны Али-асгъабгъа бере. Шондан сонг Пайхаммар ﷺ ва Али-асгъаб бирге базаргъа бара. Барагъан ѣлунда Пайхаммар ﷺ гъынк уруп йылайгъан къараваш къызны гѣре. Ол, къызны къырыйына барып: «Сен неге йылайсан?» – деп сорай. «Мени хожайным базарда продукталар алмакъ учун дѣрт дирхам берген эди. Не болгъанны билмеймен, тек мен шо акъчаны тас этгенмен. Энни мен уйге къайтма къоркъаман», – деп жавап бере къызъаш. Пайхаммар ﷺ, дѣрт дирхам чыгъарып, къызгъа узатып: «Сен алма герекли затланы барысын да ал ва уйге къайт», – дей. Сонг ол базаргъа бара, онда дѣрт дирхамгъа гѣлек алып гие. Базардан къайтагъанда, ол къаркъасы ялангъач деме ярайгъан кюйдеги эргишини гѣре. Пайхаммар ﷺ, шоссаягъ гѣлегин чечип, шо гишиге бере. Сонг Расулуллагъ ﷺ янгъыдан базаргъа бара ва къалгъан акъчагъа башгъа гѣлек ала гѣлекни де гийип, ол гери къайта ва дагъы да шо къараваш къызъашны гѣре. Пайхаммар ﷺ огъар багъып: – Сен уйге неге бармадын? – деп сорай. – Гъей, Расулуллагъ ﷺ, энни кѣп геч болгъан, ва геч къалгъангъа хожайнларым мени такъсырлардан къоркъаман, – дей. Пайхаммар ﷺ болма имканлы такъсырдан къызны къутгъармакъ учун, хожайнланы уьюне барма токъташа. Уйге етишгендокъ, къыз:

– Муна етишдик, – дей. Расулуллагъ ﷺ, къычырып: – Бу уйню есилерине менден салам болсун! – дей. Бир де жавап алмагъанда, ол озъюню сѣзлерин такрарлай, тек дагъы да огъар жавап берегенлер болмай. Ол саламлашыв сѣзлени уьюнчю керен такрарлай ва бу гезик огъар: –Ассаламу алейкум, Расулуллагъ! – деп жавапланалар. – Биринчи гезик сиз магъа неге жавап бермедигиз? Сиз мени тавушумну эшитмедигизми дагъы? – деп сорай. – Эшитдик! Биринчи гезик сени тавушунгуну эшитгендокъ, шо сен экенни билдик. – Шолой буса, жавап бермей неге созуп турдугъуз дагъы? – Гъей, Расулуллагъ ﷺ, сени тавушунгуну эшитип, нече де насипли эдик ва саламлашыв сѣзлени къайтара-къайтара эшитме сюе эдик. Сени саламынг бизге паракъатлыкъ ва рагъатлыкъ гелтирди, – дейлер. – Сизин къараваш къызъыгъыз геч къалгъан ва озъюн гѣзлеме борчлу этген. Шогъар гѣре мен сиз ону такъсырламагъанны тилеме гелгенмен. – Гъей, Расулуллагъ! Сени бизге яхшылыкъ ѣрай геливонгню себебинден биз шо къызны азат этебиз, – дейлер. Сонг Пайхаммар ﷺ: «Къудратны Еси Аллагъгъа арты битмейген разилик болсун! Ёкевге гийинме имканлыкъ берген шо он эки дирхам не берекетли болгъан, шолой да къаравашны да азат этген», – деген.

Оьлю кьутгьаргьан намазлагьа ва оразалагьа байлавлу не этме герек?

Имам Шафиини мазгьабына гьере, рамазан айда кьутгьарылгьан оразаны гелеген рамазангьа ерли борчлу гьалда тьелеме герек. Эгер адам ону тьелемесе, оразадан кьайры да огьар бир муддну – 650 грамм ашлыкьны оьлчевюнде кьоду да салына. Тек кьутгьарылгьан намазларын ва оразаларын тьелемейли оьлеген ва ону наслулары ону учун не этме герекни гьакьында гьавасланагьан кьеп гезиклер бола. Шо гьакьда сьез юрюттебиз. Шо гьакьда Хатыб Ширби «Мугнил мухтаж» деген китапта булай айтыла: биринчи гезикде, шотай заманларда, адам не гьалында оьлегенине кьарала. Масала, эгер ол рамазан айда оразаны аврувуну яда изну берилеген сафарны себбинден кьутгьаргьан ва оьлген буса, шотай оразалар ону учун тьелемей ва шону учун кьоду тьелемей, неге тьогюл, онда гьонагь ёкь. Эгер ол, хантавлукь этип, бола туруп тьелемеген ва тьелемеген кьуйде оьлген буса, ону варислерине ону ораза тутма яда кьоду тьелеме бола, шо да ол нечакьыны кьутгьаргьандан гьасил бола. Оьлю учун кьоду тьелевню Пайхамарны ﷺ шулай гьадиси исбатлай: «Ким оьлюп, онда оразалардан борч кьалгьан буса, ону гьар гьонгю учун мисгин адамны ашатыгьыз» (кьара Тирмизи, №718). Оьлю учун ораза тутувну Пайхамарны ﷺ шулай гьадиси исбатлай. Шо гьадисде айтылагьан кьуйде, бир тиштайпа Пайхамаргьа ﷺ ораза тутмай оьлген анасы учун ораза тутма яраймы деп сорагьанда, Пайхамар ﷺ булай жавап берген: «Ананг учун

ораза тут» (кьара, Муслим, №2696). Олай да оьлю учун ону вариси тьогюл адамгьа да, яни кьардашы тьогюл гишиге де, ораза тутма ярай, тек шону учун оьлюню варисинден изну алма герек бола. Кьутгьарылгьан намазлагьа тиеген ягьындан айтса, Шафии имамны мазгьабына гьере, оьлю учун шотай тьелемей ва шотай учун кьоду да берилмей» (кьара «Мугнил мухтаж», том. 2, 202–212 бетлер, «Даруль файха» издательство). Тек «Фатхуль Муин» деген китапта бир-бир алимлени тьелеп намаз кьыльвну гьакьындагы пикулары гелтириле, мисал учун, имам Субки оьзюню бир-бир кьардашлары учун намаз кьыла болгьан (кьара «Фатхуль Муин», 2-нчи том, 473-нчю бет, «Даруль Файха» издательство). Олай да Гьанапи алимлени пикусу да бар, олар кьутгьарылгьан намазлар ва оразалар учун кьоду тьелеме герек, олар шо кьодугьа «искат» деп айта. Оьлюню мал-матагьындан пайдаланма болагьан адам да шо пикургьа гьере иш этме бола. Искат учун да оьз шартлары бар, шо гьакьда «Фатхуль Аллам» деген китапта эсгериле. Шондан чыгьагьан гьасилге гьере, алимлени-гьанапилине аралыкьларында да адам оьлген буса ва ону кьутгьарылгьан намазлары да бар буса ва шотай учун капарат тьелемекни де васият этген буса, ону вариси кьутгьарылгьан гьар намаз учун ярым сагь будай берме борчлу, олай да витр-намазлар учун да, оразалар учун да бериле.

Эгер васият этмеген буса, ону учун варисине тьелеме ярай, ва ол васият этме болагьан мал-матагьыны уьюнчю пайындан капарат тьелене. Эгер де оьлюню мал-матагьы ёкь буса да яда ону намазгьа ва оразалагьа бакьгьан якьдагы борчлары ону мал-матагьындан артыкь буса яда вариси ону учун берме сюе буса, шотай гезиклерде огьар ярым сагьны яда шону багьа-сындагы харжны борчгьа алма ва мисгин адамгьа берме изну бериле. Сонг мисгин варисге кьайтара, ва шонча да бере чи, демек, ону бары да борчлары битгенче кьайтара, шондан англашынагьан кьуйде, искатны заманында тарчыкьлыкьдагылар (яни, мисгинлер ва факирлер) болма герек ва олагьа, эгер оьлюге давру (айландырыв) этме гьазирлик гьерюле буса, олагьа гьалны англатма тьоше (оьлюню борчлу мал-матагьыны уьчден бир пайындан оьге буса). Шо олар (мисгинлер) давраны (айландырыв) заманында оьлюню гьалын билсин ва рази болсун учун этиле. Мал-матагьы ону борчларына гелишли буса, гьатта ону борчлары мал-матагьыны савлай уьч пайын кьуршай буса да, мал-матагьын бусурмангьа васият этежекге борч ала. Эгер ол, мал-матагьгьа бакьгьан якьда мадарлы бола туруп, аз мал-матагь васият этген буса яда давру (айландырыв) пурман этген, кьалгьан малын варислерине васият этген яда кимге буса да биревге савьат этген буса, ол гьонагьгьа тьоше. Уьлу алим Абидин айтагьан

кьуйде, шо бизин замангьы васиятланы гьалын келпетлей, адам оьлгенде ва ону намазларда, секетлерде ва ш.б. кьеп борчу бар тура ол борчларын тьелемей ол аз оьлчевде акьча васият эте, савлай васиятын яда ону кьеп янын оьзю учун Кьурьан охувгьа яда гьемювню, артын этивню кьеп ари в оьтгеривге васият этген буса, шо гьакьда алимлер туврадан-тувру гьерсетеген кьуйде шотай васият тьоз гьисапланмай. Гьанапи мазгьабны муфтиси Абу Фавз искатгьа байлавлу айтагьангьа гьере, бусурман адамгьа оьзюню васиятында гьерсетеген кьуйде, оьзюнден сонг ону учун искат этегени гьерсетивге аркьа таяма тьошмей, неге тьогюл, шону учун Кьурьанда ва сюннетде, оразагьа йимик, туврадан-тувру гьерсетив ёкь. Шогьар гьере гьанапи алимлер кутгьарылгьан намазлагьа байлавлу кьоду тьелевге ёл берилегенни, кьутгьарылгьан оразалар учун буса, шотай учун кьоду тьелев борч экенни гьакьында айта. Олай да гьанапи алимлени кьарарына гьере искат учун васият этме борч алына, шону булан бирге кьутгьарылгьан намазланы тьоз санаву гьерсетилме ва савунда шоланы нечакьысы тьеленгени эсгерилме герек. Олай да ким оьзюню намазларын тьелеген ва гьатта оланы кьутгьармагьан буса, намаз кьылагьанда йиберилеген бир тьорлю нукьсанлыкьлары учун давра (айландырыв) булан мал-матагьындан бираз зат васият этсе яхшы. Шо алданоьт кьурув гьисапда этилмеге тьошеген бек агьамитлы иш.

Оьрде эсгерилген затлардан англашылагьан кьуйде, эгер гьонде алты намаз кьылма борч алса (неге тьогюл, Абу Гьанипа, витр-намазны да борч гьисаплай), арап йьлда 354 гьон бола, йьлда 2124 намаз бола, эгер гьар намаз учун полсаафид (кьоду) борч алса, йьлны ичинде кьутгьарылгьан намазлар учун 1062 сагь бола ва, айтылып гетген кьуйде, оьлюню мал-матагьыны уьч пай этгенде бир пайындан тьеленеген бола, эгер борч шо оьлчевден артыкь болса, шо заман давра (айландырыв) этме изну бериле. Олай да адамны ону гьакьылбалыкь болгьан мьогьлетден тутуп (Абу Гьанипаны мазгьабына гьере, уланьяшлагьа 12 йьлдан, кьызыяшлагьа 9 йьлдан тутуп) оьлгюнчеги яшаву гьисапгьа алына. Бьлюкню ахырында искатны гьакьында автор, ону агьамитлыгьын такрарлай ва гьерсете туруп, эгер мал-матагьыны уьч пай этгенде бир пайындан аз зат васият этилген, яда искатгьа бир зат да гьерсетилмеген буса, яда экмек, эт йимик ва башгьа тьорлю гьезел затлар, яда гьеммек, артын этмек, яда сын салмакь, оьлю учун Курьан охутмакь ва кьутгьарылгьан намазлар, оразалар учун кьоду тьелемек учунгьу борчгьа бары да васият харжлангьан буса, борч учунгьу затлардан хантав болгьан адам гьонагьгьа тьоше, деп айта. («Фатхуль Аллам», 4-нчю том, 104–109-нчю бетлер, издательство «Дару ибн Хазм»).

Магьаммат Кебедов онгаргьан

Аллагьны уьюнде гьарам

Айтылагьан кьуйде, Кьудратны Есине гьаракатчы кьуйде берилген ва Огьар кьулукь этеген муьмин адам яшай болгьан. Олай да шариат масьалаланы билегенге гьере, кььбюсю алимлени ва простой адамланы арасында ону абуру ва сыйы болгьан. Лап эришивлю гьаллар ону ортакьчылыгьы булан чечиле болгьан. Терен гьакьылы ва адиллиги учун адамлар огьар абуру ва сый эте болгьан. Шо динчи адамны бары да затда огьар тьынглайгьан ва ону насигьатларына гьере юрьюген кьеп сюеген ювукь кьардашы болгьан. Бу динчи агьаву ону лап гиччи заманындан берли оьсдюрген ва тарбиялагьан, Ислам динге сююв болдургьан. Йьллар геге. Жагьыл мадарлы адам бола. Динчи муьмин адамланы кьайсы наслусу да йимик, ол уллу тергевде болгьан. Гьюрметли алимни ювукь адамы гьисапда, бары да айланадагьылар огьар абуру эте болгьан. Тек ол эсиртеген ичкиге амракь болгьан, ол шону, айрокьда агьавундан яшырма кьаст эте болгьан. Буса да бир-бирде шо гьакьда алим агьавуна да хабар етише болгьан. Муна бир гезик ол шо ерде яшайгьан тамазаланы бирисине шону ачыкь этмекни тилей. Узакь кьалмай бары да затны билип, алим неге адамлар алда оьзюне шо гьакьда билдирмеген экен деп гьаваслана. Алимге этеген гьюрметинден огьар айтма болмагьанын англатгьанлар. Алим шо масьаланы чечмекни гьакьында кьеп заман ойлаша, оьзюню дуаларында Аллагьдан кьемек тилей. Кьарагьанда, ювукь кьардашы шо зараллы алымын кьойсун учун, буйрукь этсе

таманыкь эте болагьангьа ва ол шоссаягьат гьонагь ишден айьрылагьангьа ошай болгьан, тек алим, сьез берип, кьардашыны ону тутма гьочю чатмажакьдан кьоркьа болгьан. Бир керен кьардаш адамны уьстюне алим йибери, бирев геле ва, алим ону жаваплы тапшурув бермек учун, оьзюню уьстюне чакьыра дей. Шотай гьюрметли ва абурлу алим гьали болгьунча бир де бир зат да тилеменге ва эсде-пуста ёкьдан агьамитлы иш тапшурагьангьа сююнюп, ону уьстюне барма алгьасай. Кьардаш уланы илиякьлы кьуйде кьаршылап, алим ону булан кьеп сюеген атасы йимик лакьыр эте. Кьардаш улан огьар оьзюне берилежек тапшурувну гьакьында сорагьанда, алим: – Яшым, мен сагьа, ювукь арада межити ёкь юртланы бирисин танглап, шонда Аллагьны ёлунда маянгны аямай межит кьурмакьны тилеймен, – деп айтгьан. – Озокьда, агьавум, мени учун шо уллу абуру. Ина-ныгьыз, мен шонда гьали болгьунча гиши гьермеген исбайылыгьы булангьы Кьудратны Есини уьюн кьурарман, – деп, шатлы кьуйде жавап берген. Арадан заман гетип, юртланы бирисинде бек тизив межит кьурула. Тизив ибадат уьйню ачыльвуна бары да белгили алимлер жьыйыла. Мавлетден сонг кьонакьлар йьйлгьанда, межитде бизин алим де, оьзюню кьыйынына агьаву нечик кьыймат бере-жекни билмеге сюеген ону кьардаш уланы да кьала. Аста булан минбарагьа барып токътап, башын чайкьап, алим:

– Бек тизив межит. Печ сьез ёкь, – дей.
– Агьавум, не буса да бир зат тийишли кьуйде этилмегенми? – деп сорай алимни кьардаш уланы ол этген ишарагьа гьайран болуп.
– Сен мунда бир затны унутгьансан, – дей алим бармагьы булан минбараны гьерсеп.
– Не затны, агьавум? – деп селене гьайран болгьан улан.
– Сен мунда кьыйматлы агьач такьталардан тахчалар этме ва шотай эсиртеген ичкилени тизме унутгьансан.
– Олай нечик бола, агьавум? Бу чу Аллагьны уью! Мунда гьарам затны гийирме яраймы дагьы?
– Тьоз айтасан, яшым, бу сен кьургьан Кьудратны Есини уью, сен ону мурдарлама сюймейсен. Сен Аллагь оьзю кьургьан уьйню де мурдарлама ярамайгьанны билемисен?
– Мен сизин англамайман, агьавум, – деп, кьардаш улан абдырап кьала.
– Шо уьй, яшым, сени юрегинде ерлешген. Неге сен, кьадагьа этилген затны ичип, ойсуз кьуйде шону мурдарлайсан, оьзюнг кьургьан межитге буса гьарам затны гелтирмекни гери урасан? Кьардаш улан уялмакьдан башын саландырып токътай. Айтылагьан кьуйде, ол шо гьон товбагьа тьошген.
Кьудратны Еси бизин гьакь тьоз ёлгьа салсын. Амин.

Ильшан Фаизов

Аллагъ учун аламны уйренивню Ислам дин шабагъатлай

Адам биринчилей космосгъа учгъан гюнден берли элли уьч йыл оьтдю. Эсигизге салайыкъ, шо иш 1961-нчи йыл 12 апрельде болду. Шондан берли космосда 500-ден де артыкъ адам болгъан.

Гъажии-Мурат Ражабов

Динге кьаршы совет пропаганда ватанны космонавтикадагъы уьстюнлюклерин динни оьсювге кьаршы салывда пайдаландыргъан. Амма космосну пайдаландырывну да бир Аллагъгъа кьуулукъ этив динни де арасында бусурманлар учун кьаршылыкълар ёкъ. Космосну пайдаландырыв инсаниятгъа Къудратны Еси яратгъан дюнья нечик кьурулгъанны, ва онда адамны ролю нечик экенни англама кёмек эте. Инсаниятны космонавтикадагъы зор уллу уьстюнлюклери илму англавну, теорияланы, гипотезаланы ва законланы оьсювюню бирлигини системасы, олай да янгы технологиялар болмагъан эди буса, болмас эди. Ислам диндеги илму билим хас статусгъа гётерилген – шо гъакьда сыйлы Къуръанда ва Мугъаммат Пайхаммарны кёп санавдагъы гъадислеринде де айтыла.

Космосда яда телескопдан таба космос аралыкъланы зорлугъуна тергев этип ва планетлени, юлдузланы ва галактикаланы гъаракатыны ажайып законлугъун уйренип, инсан шо кёп тюрлюлюк оьзлюгюнден тувулунма болмагъанны англай.

Эгер инсан, дюньялыкъ кьаламалыкълардан арчылып, гечеги кёкге кьарап, космосда – йыракъдагъы юлдузларда болагъан гъалланы четимлигине кьарап ой кьургъанда гелеген шавла ону иманлы эте.

Бусурманлар – космонавтар
Сауд Арабыстанлы принц Солтан бин Салман – 1985-нчи йыл Дискауверии шатгъда космосгъа учгъан биринчи бусурман астронавт.

Фарис Магъаммат Агъмат – «Союз ТМ-3» («Союз ТМ-2») космос гемени ва «Мир» деген орбита илму-ахтарыв комплексни космонавт – ахтарывчусу; Сирияны биринчи космонавты; подполковник.

Совет Союзну Игити, Ленинни ордени ва «Алтын Юлдуз» деген медаль булан

савгъатлангъан (СССР-ни Оьр Советини Президиумуну 1987 йыл 30 июльдангъы Указы). «Космосну уйренивдеги уьстюнлюклери учун» деген медаль (2011 йыл, 12 апрель) – пилотлукъ бирлешивге этген уллу кьошуму учун савгъатлангъан. Учувуну тархы: 1987.07.22. Манаров Муса Хираманович – дагъстанлы, миллет ягъындан лак. 1987 йыл 21 декабрьден 1988 йыл 21 декабрьге ерли «Союз ТМ-4» ва «Мир» деген орбита комплексде 23 сагъат бортинженер гьисапда 365 сутка учгъан. Шону булан ол космос учувну узакълыгъында дюнья рекордун токъташдыргъан. 1990-нчи йылны декарь айыны 2-нден 1991-нчи йылны 26-нчы майына ерли 175 сутка 2 сагъат узакълыкъда экинчи космос учувну оьттерген.

Моманд Абдул Агъат – Афгъанистан. Учувуну тархы – 1988.08.29. «Союз ТМ-6» космос гемени ва «Мир» деген орбита илму-ахтарыв комплексни космонавт-ахтарывчусу. Афгъанистан Республиканы биринчи ва биргине-бир космонавты, афгъан ВВС-ни капитаны.

Халкъара космос учувну уьстюнлюкюйде оьттергени ва шону булан бирге кьочаклыкъ ва игитлик гёрсетгенни учун Афгъанистан Республиканы ватандашына СССР-ни Игити деген ат берилген.

Абубекиров Токътар Онгарбаевич – СССР, 1991.10.02. Къазах миллетли биринчи космонавт, Совет Союзну Игити (1988). Мусабаев Талгъат Амангелдиевич –

Россия, 1994. 07. 01. СССР-ни (Россияны) 79-нчу космонавты, дюньяны 309-нчу космонавты. Техника илмуланы доктору РФ-ни Игити.

Шарипов Салижан Шакирович – россиялы космонавт, Россия Федерацияны Игити. Ош областны (Къыргызстан) Узген шагъарында узбек агълюде тувгъан. Учувну тархы – 1998.01.22.

Къудратны Еси инсан учун аламны ва бу дюньяны яратгъан. Ол шоланы олай да инсан оьзюню борчун кютювде, гючюн пайдаландырывда – ругъ ва кьаркъара якъдан бажарывлу болсун учун яратгъан бизин гъарибизни борчубуз – бу дюньягъа тюшюмек ва шонда бизден Яратгъаныбыз талап этеген кюйде яшамакъ.

Муратны гьислери

1 « Мурат гъар заман янгыз оьз савлугъуну гъакьында сейленегенге таза ялкыгъан эди, бир де башгъа тюгюл Мурат дагъы затлар булан машгъул болмайгъанда йимик.

Тек ол биревню де хатирин кьалдырма суймей, гъар заман иржая туруп, жавап кьайтара.

...Бирден-бир Мурат ойлалып кьарай: шу замангъа о нечакъы да гъасирет эди, гъар гезик гёзлери ябып, оьзю абат алып юрюйгенни гёре эди, ва Аллагъу Таалагъа бир тилевю бар эди – шо да юрюмек эди. Мурат Аллагъгъа бек инана, ол янгыз кьалгъанда гъар заман Огъар бары да ойларын айта эди. Бирев муну хатирин кьалдырса, ол гёбюп юрюмей, хатири кьалмай, чалт гечип: «Есибиз Аллагъ гечеген сонг, гечмей кьойма мен киммен?!» – деп ойлалаша.

Аллагъ булан ичинден сейлеп, ол оьзюндеги бары да ойларын айтгъан сонг, оьзюн рагъатлыкъда гьис эте эди, ва шолалыкъ Муратгъа нечакъы да кёп гюч бере эди, иманын да кьатты эте эди. Гъар Мурат гёзлерин ача, кьырында бирев де ёкъ. Гъар

заман кьырында турагъан ана да гёрюнмей гьали. Бирден-бир тавушлар эшитиле ва анасы уйге гирип геле. Мурат, гъали ананы сююндюреме деп ойлалып, турмагъа кьарай, тек еринден хозгъалып да болмай, бирдагъы бир нече керен турмагъа кьарай, тек бир зат да бажарылмай. Аяклары огъар тынгламай. Анасы бугъар тамаша болуп кьарай. Мурат гёзьяшлары толгъан кюйде: «Анам, мен тюшюмде, оьзюмню юрюп гердюм», – дей.

P.S. Аллагъ бизин барыбызны башгъа-башгъа кюйде яратгъан: бир-бир адамлар толгъан айны гёрюп болмайлар, бирдагъылар буса ананы тавушун бир керен сама эшитме гъасирет, тек арабызда бир тавушну да эшитмейгенлер де бар, оьзгелер буса юрюп болмай, тек олай адамланы бирисин де айырма тарыкъ тюгюл. Языкъсынын да олай адамлагъа тарыкъ тюгюл, сююв ва яхшылыкъ олай адамлагъа бары кьыйынлыкъланы башдан гечирмеге кёмек этер.

Зайнаб Сабанаева

Маватинул инсан (Инсанны герти ватаны)

(Башы алдагъы номерлерде)

ОБЛЮЛЕГЕ НЕ ЗАТ КЕМЕК ЭТЕ

Эгер оьлген адам Аллагъны сьйген кьулу болгъан буса (Огъар кьулдукъ эте туруп), шо адамгъа малайиклер Женнетден анив тешекябыв гелтирип, булай айтарлар: «Сен пашман болма ва Къыяматгюн болгъанча паракат ятып тур». Малайиклер шо оьлюню къабурун эркин, ярыкъ этер, огъар шондагъы бары да нийматлардан пайдаланып болагъан кюйде Женнетни къапуларын ачар. Шо адам яшавунда этген бары да яхшы амаллары къабурда ону арагъа алып, булай айтарлар: «Яшавда сен биз саялы къавшалдынг, къыйналдынг, сувсап болдунг. Бугюн биз сен Женнетге гиргенче янынгда къалабыз». Пайхаммар, алайгъи ссалату ва ссалам, булай айтгъан: «Оьлгенден сонг адамгъа кемек этеген затлар шулардыр: ахыратына пайдалы болажакъ садагъасы ва этген зувап ишлери (ёл чыгъармакъ, кепюр салмакъ, сув чыгъармакъ ва ш. б.); оьзюнден сонг кьоюп гетген ва башгъалар да пайдаланып болагъан илмусу; оьлгенде оьзюне дуа охужакъ уланы». Сонг да, Пайхаммар, алайгъи ссалату ва ссалам, дагъы да: «Къыяматгюн Аллагъу таала оьзюню сьйген кьулуну даражасын артдырар», – деп айтгъан. Шо адам Аллагъу таалагъа булай деп сорар: «Мен этмеген затлардан магъа нечик даража берилип бола?» Аллагъу таала огъар булай жавап берер: «Неге тюгюл, Мени сьйген кьулум сени гюнагъларынгдан гечсин деп дуа этген эди».

Савлагъа гъар гюн ашсув нечик тарыкъ буса, оьлюлеге де шоллай дуа тарыкълы бола. Дин алимлер айтагъан кюйде, савланы дуасы оьлюлеге кеп пайда гелтиредир. Динарны уланы Малик: «Бир жумагюн мен къабурлагъа баргъанда, шонда нюр янып гёрдюм. Шо заманда мен айтдым: «Ла иллагъа илла лагъ. Аллагъу таала оьлюлени бары да гюнагъларындан чайгъандыр», – деп айтгъан дей. Бираздан арекден: «Гьей, Малик, сен гереген нюр – о дюр муьмин адамланы оьзлени оьлюлерине этген савгъаты», – деген тавуш гелди. Сонг, шо тавушгъа жавапланып, мен: «Шулай сьйлемеге сагъа гюч берген Аллагъу учун айт, не ерден, къайдан геле шо нюр?» – деп, айтдым. Ол магъа булай жавап берди: «Муьминлени бириси гече геч намаз жувунуп, эки ракаат намаз да къылып, гъар ракаатны артындан «Аль-Фатигъадан» сонг «АльИгъласны» ва «Къуля аююгъал кафируна» сураланы охугъан эди. Намаз этип битгенде ол: «Гьей, Къудратлы Аллагъу, шу намаздан болагъан савапны мен оьлюлеге беремен», – деп айтды. Шону яхшылыгъындан Аллагъу бизин оьзюню нюрю булан ярыкъландырды, бизге рагъму этди». Шондан сонг мен гъар жумагюнге чыгъагъан гече эки ракаат намаз этип, шону савабын оьлюлеге тапшура эдим. Сонг мен тюшюмде Аллагъны сыйлы саламлары болгъур Пайхаммарны гёрдюм. Ол магъа булай айтды: «Гьей, Малик, сен мени уьмметиме нечакъы нюр берген бусанг, Аллагъу таала сени шончакъы гюнагъларынгны да гечди. Аллагъу сагъа ахыратда бир уйлер къургъан, оьзюнден таба

Женнет гьорюнеген».

Билсе яхшы:

Ибн Гъажаргъа: «Эгер ким буса да бирев къабурланы янындан оьтюр барагъанда, «АльФатигъаны» охуп, шону савабын оьлюлеге берген буса, шо савап бары да оьлюлеге пайланамы яда оланы гъариси шо савапны толу кюйде аламы?» – деп сорагъан болгъан. Ол: «Кьобюсю алимлер айтагъан кюйде, оьлюлени гъариси шо савапны толу кюйде ала, нечик чи, Аллагъны рагъмусуну дазусу ёкъ», – деп жавап берген дей.

ОБЛЮЛЕГЕ ОБЗЮ САЯЛЫ ОХУЛГЪАН КЪУРЪАНДАН САВАП БОЛА

Оьлюлеге Къуръан охувдан нечик савап болагъанны гъакъында дин алимлер бир пикругъа гелмеген. Имам Шапиден къайры, къалгъан уьч де имамлар ва кьобюсю дин алимлер гъисап этеген кюйде, эгер савлар оьлюлеге Къуръан охуса, шону савабын Аллагъу таала оьлюлеге берсин деп тилесе, шондан олагъа савап бардыр.

Олар дагъы да айтагъаны йимик, Къуръан охувдан оьлюлеге савап болмай къалма кюй ёкъ, неге десе, савлар оьзлер саялы Къуръан охуп, садагъалар этип, дуа охуп, ораза тутуп, гъаж къылып ва шоллай башгъа яхшы амалланы эте буса, шондан олагъа савап бола деп язылыгъан гъадислер де бар. Гертiley де, Къуръан охувну оьлюлеге уллу пайдасы болма бола. Пайхаммар, алайгъи ссалату ва салам: «Оьлюню къабуруна чанчылгъан бир бутакъны сама (шо бутакъ къуругъанча) агъамияты бар», – деп айтгъан.

ИСРАПИЛ МАЛАЙИК ВА ОНУ СЮРЧАЛЫВУ

Исрапил малайик лап да уллу малайик санала. Ону эки уллу тырнагъы бардыр, бириси гунтувушгъа, биревосю де гюнбатышгъа ерли чыгъагъан. Ону бир мююзю бардыр сюрчалагъан, дюнъяда нече жанлы зат бар буса, шо мююзню шончакъы тешиклери де бардыр. Шо мююзде уьч тюрюл бутакъ да бардыр. Биринчи бутакъ етти къат ерни тюбюндедир. Исрапил биринчи керен сюрчалгъанда, дюнъядагъы бары да жанлы махлукъ шо бутакъны тюбюне жыйылажакъ. Экинчи бутакъ Аршны тюбюндедир. Исрапил экинчи керен сюрчалгъанда, бары да жанлы затлар оьзлени алдагъы ерине къайтарлар. Уьчюнчо бутакъ Исрапил малайикни авзуну ичиндедир, Аллагъу таала буйрукъ бергенде, ол уьчюнчо керен де сюрчалып болсун учун.

ИСРАПИЛНИ БИРИНЧИ КЕРЕН СЮРЧАЛЫВУ

Къыяматгюнню ювукъ болувуну алакатлары гьорюне башлана туруп (Иса пайхаммарны, алайгъи ссалам, арагъа чыкъмакълыгъы, АьжирМаьжирни, Магъдини тувмакълыгъы) Аллагъу таала Исрапил малайикге бары да жанлы затны кьоркбутмакъ учун, биринчи керен сюрчаламагъа буюражакъ. Шо заманда ол онча да бек гючлю кюйде сюрчалажакъ чы, ону авзындан еттикъат ердеги ва еттикъат кькдеги бары жанлы зат силкинип,

кьоркьажакъ. Адамлар биринчи керен шо авазны эшитгенде, олар гъариси гъар якъгъа багъып чабарлар. Экинчи гюн шо тавуш дагъы да бек гючлю болажакъ деп айта. Шо заманда авлакълардагъы адамлар юртлагъа багъып чабажакъ, кьойчулар-туварчылар отлап турагъан гъайванмалны да кьоюп къачажакъ. Бары да гъайванмал, кьыржанлар сама кьоркьмакълыкъдан адамлагъа багъып сыйынма къаражакъ. Сонг шо тавуш дагъы да бек гючленежек. Адамлар эсин тас этип йыгъыла, айлы къатынланы яшы гетежек, аналар гиччи яшларын кьолуна тутуп болмай тюшорежек. Кьоркьмакълыкъны гючюнден яш адамланы тюгюне акъ гирежек. Адамлар эсирген йимик йыгъылажакъ. Бары да жанлар: кьушлар, жанжанывар, гаьтда жинлер сама адамланы янына гележек. Жинлер адамлагъа: «Бизин кьоркьтутуп турагъан бу не аваздыр, къайдан гелеген аваздыр?» – деп, сорар дей. Олар, дюнъяны не еринде буса да тапма суюп, шо тавуш гелеген якъгъа багъып юрюрлер. Тек, Аллагъны гючю булан чыгъажакъ гючлю ел оланы дагъытажакъ.

ИСРАПИЛНИ ЭКИНЧИ КЕРЕН СЮРЧАЛЫВУ

Сонг Аллагъ Исрапилге, алайгъи ссалам, экинчи керен де сюрчаламагъа буюрар, бары жанлы затны дагъытмакъ учун. Шо заманда Исрапил, алайгъи ссалам, алдан эсе минг, керенлер гючлю кюйде янгыдан сюрчалар. Шондан сонг, тавлар ва тюзлер, ел учурагъан булут йимик, гъар якъгъа учар. Топуракъ буса бары жанлы махлукъдан тазаланып, тегиш майдангъа айланар. Шо заманда еттикъат кькдеги ва еттикъат ердеги бары да жанлы зат, Жабрайылдан, Микайылдан, Исрапилден, Азрейилден алайгъиму ссалам ва Аллагъу тааланы буйрукъу булан Аршны тутуп турагъан дагъы да етти малайикден къайры, барысы да оьлер. Сонг Аллагъ Малакул Мавтгъа шо бары да адамланы жанларын алмагъа буюрар. Сонг Аллагъу тала Малакул Мавтгъа гьалгъан малаиклени де жанларын алсан, деп айтар. Шондан сонг Къудратлы Аллагъу ва Малакул Мавт экиси де къалар. Сонг Аллагъу огъар да: «Гъали оьзюню жанынгны да ал», – деп буйрукъ этер ва Малакул Мавт Женнетни ва Жагъаннемни ортасындагъы ерге барып токътар. Ол оьзюню жанын алагъанда, къыйынлыкъдан чыдап болмай бек къырырар ва башы гесилген тавукъ йимик тырпыллар. Шо заманда янгыз къалгъан Аллагъу таала дангыллыкъгъа айлангъан дюнъягъа къарап, шу маънадагъы сьзлени айтар дей: «Гъали къайдадыр шо пачалар, зулмучулар, байлар, дюнъя меники деп тургъанлар, оланы байлыгъы, алтыны, акъчасы, къалалары? Кимге ва къайда къалды шо бары да затлар?». Шо соравагъа жавап бермеге йимик бирев де къалмагъаны саялы, Аллагъу таала оьзюню оьзюне жавапланар: «Бугюн бары да оьрлюк, бары да къудрат Аллагъны кьолундадыр». Исрапил, алайгъи ссалам, экинчи керен сюрчалып, дюнъядагъы бары да зат оьлюп, янгыз дангыллыкъ ва Аллагъу таала къалып, арадан 40 йыл оьтген сонг, Аллагъу таала оь-

зюню Аршындан таба Маульхайван янгурну (яшавну суву) себелер, шо сув булан дюнъядагъы бары затны тирилтмек учун. Шо сув ерге яйылгъанда, адамны кьуймучундагъы урлукъ тююр булан байланып, шондан таба адамлар топуракъдан янгыдан тирилмеге башлар, топуракъгъа дьнгенде йимик. (Сьз ёругъунда айтсакъ, илму булан да токъташдырылгъан:

1. Адамны урлукъ тююр саны (зародыш) ону кьуймучунда бола. Медицина илму айтагъан кюйде, шонда адамны генасыны коду бола, не иссилик, не сувукълукъ, не де башгъа себелер шо геналаны оьлтюрюп болмай.
2. Оьлген сонг адамны чархы толу кюйде топуракъгъа дьне. Шо янгылыгъы учун 1932нчи йылда Совет Союзну уллу алими Виноградов Ленинни атындагъы савгъатгъа лайыкълы болгъан. – ред.)

ИСРАПИЛНИ УЬЧЮНЧЮ КЕРЕН СЮРЧАЛЫВУ

Сонг Аллагъу таала Исрапилге, алайгъи ссалам, турмагъа ва адамланы янгыдан тирилтмек учун сюрчаламагъа буйрукъ берер. Шо заманда ол уьчюнчо керен де сюрчалып: «Гьей, топуракъгъа дьнген сюеклер, сюеклерден айрылгъан чириген эт, чархдан айрылгъан санлар, санлардан тьгюлген тюклер! Аллагъу сизге топуракъдан тирилмеге ва сизге тюз дуван гесмек учун бир ерге жыйылмагъа буюра», – деп, айтар дей. Сонг Аллагъу таала сувдагъы ва ергеги бары да жанлы затлагъа: кьушлагъа, жанжанываргъа олар ашагъан ва Адам пайхаммарны, алайгъи ссалам, яшларындан чыгъарып алгъан бары да затны жыймагъа буюрадыр. Шо заманда Аллагъны къудраты булан бары да зат янгыдан тириледир ва алдагъы кююне геледир. Сонг Исрапилни, алайгъи ссалам, мююзюнден бары да адамланы жанлары чыгъар ва оьзлени чархына гирер. Адамлар буса, янгыдан чыгъып гелеген яшыл от йимик, оьзлени къабурларындан ялангъач чыгъар, уьстюндеги чангны тазалай туруп.

КЪЫЯМАТГЮННЮ АЛДЫНДА

Къыяматгюн болгъанда бары да халкъ Аллагъны алдында жавап бережек. Къудратланы Еси Аллагъу бийик минмаралар этип, шоллагъа пайхаммарлар минежек, сыйлы адамлар ва шагъитлер учун олтурма шанжаллар болажакъ. Аллагъны къадары нечик болар экен деп кьоркьуп турагъан халкъ гюнбатышдан гунтувушгъа ерли тизилип токътарлар. Шо заманда Аллагъу тааланы булай авазы гелер: «Бугюнню Еси ва тюз къарар чыгъаражакъ да Менмен. Мени уллулугъум, Мени гьюрметим булан бугюн сизге тийишли къарар чыгъара туруп, бирев де такъсырдан къутулуп болмажакъ. Гъатта мююзлю гъайванлар сама мююзсюз гъайванланы сюзгени учун такъсыр алажакъ». Адамлар шо гюнню такъсырындан кьоркьуп, гюнбатыш къайда, гунтувуш къайда экенни айырып сама да болмажакъ.

(давамы гелеген номерде)

– Рамазан айда умра кьылса, уллу даража бола деп эшитген эдим. Шо гъакьда англатгъанны сюер эдим.

– Рамазан айда этилген бары да яхшы ишлер де, ибадат да кеп керенлер арта. Шо саялы рамазан айда умра да, гъаж да кьылмакъ гъар бусурман адам учун да уллу шабагъатлы иш. Гъадисде айтылагъан кюйде, рамазан айда кьылынган умра гъаж кьылгангъа тенг бола.

– «Сура «аль-Мулк» гъар бусурманны юрегинде болгъанны сюер эдим», – деген гъадисни нечик англамагъа бола?

– Мунда гъар бусурман адам шо сураны гёнгюнден билсин деп айтыла. Бу сураны юхлагъанча алдын гъар гече охуса, шо оьлюню кьабур азапдан сакълар деп айтыла. Бу сурада 30 аят баргъа гёре, шону охугъан адамны 30 яман иши таяжакъ ва уьстевюне 30 яхшы иш язылажакъ. Ятгъынча бу сураны охугъан адамны эки малайик не йимик яманлыкълардан да сакълажакъ.

– Хоншулар эришип, бир-бири булан сёйлемесе, олагъа гюнагъ боламу?

– Бола. Хоншу аралыкъланы болган чакъы арив сакъаламагъа тарыкъ деп, динибиз уьйрете. Эгер хоншулар экевю де бусурманлар да болуп, эришип, кьатнамай буса, уьч гюнден артыкъ болжал да битген буса, сизин гъар эген яхшы ишигизге зувап болмажакъны да билмеге тарыкъ.

– Мен охугъан эдим эртенлер 4 стакан сув ичсе, аза деп ва кеп аврувлардан кьолай бола деп. Бусурман докторлар шо гъакьда не айтагъанны билмеге сюер эдим.

– Сувну адам учун кеп пайдасы бар. Шо саялы ону кеп ичмеге тарыкъ. Сув ичмекни он себебин тебенде берсек яхшы болур, деп эсибизге геле.

1.Къан 80 процентге сувдан яралган, сув янги къан клеткалары болувунда да агъамиятлы ер тутта.

2.Бизин сюеклерибиз 50 процентге сувдан яралган ва сув сюек тканлары янгыргъувунда бек тарыкъ.

3.Сувну герек чакъы ичив кьаркьараны аврувлардан сакълай ва лимфатический системагъа пайдалы таьсир эте. Шо система бизин кьаркьарабыздан зараллы веществоланы чыгъара ва даим огъар сув герек.

4.Сув бизин ичибиздеги токсинлени ирите ва шоланы да, оьзге насланы да кьаркьарабыздан чыгъара.

5.Сув бувунланы «майлай» ва шоланы «бузулмагъа» кьоймай.

6.Сув метаболизмни кьолайлашдыра. Артыкъ аврулугъу бар адамлар кёбюсю гезикде тарыкъ чакъы сув ичмей.

7.Сув кьаркьараны исилегин тарыкъ кююнде сакълай.

8.Сув бизин нерва системабыз тийишли кююнде ишлесин учун тарыкълы гъаракат эте. Баш май ва нерва система сув етишмей буса, осал ишлемеге башлай.

9. Сув ашгъа иштагъны кеминлешдире, шо саялы кьайсы да диета сувдан башланмагъа тарыкъ.

10.Бизин кьаркьарабызны бары да санларына сув бек гъажатлы.

Шолайлыкьда савлугъубузну тезокьда кьолайлашдыривну ёлу – таза сувну болган чакъы гъар гюн кеп ичмеге башлав.

– Мен эшитген кюйде, телефонубузгъа акъча салагъанда, шону башындан гъакъ алыв ригагъа (асламчылыкьгъа) тенг бола. Шо тюзюму?

– Мунда эки тюрлю телевню айырмагъа тарыкъ. Биз терминалдан таба счётубузну толтурагъанда алынаган акъчагъа риба деп айтмагъа ярамай. Шо бола инсан сёйлемеге болсун учун этилген кёмежден гъакъ телев. Телевню башгъа кьайдасы да бола. Демек, пеленче бирев сотовый кьуллукьдан борчгъа акъча тилей (шону этеген кююн кеплер биледир) ва ону счётуна акъча геле. Амма сонг ондан салынган акъчадан артыкъ гъакъ алына. Муна шо заман шо гертиден де риба (асламчылыкь) бола.

– Къумукъ тилде «Альгъам», «Къулгъу» ва башгъа сураланы, дуаланы уьйренмеге сюе эдим. Шолай китап йиберип боламысыз?

– Къуръан аятлар къумукъ ва оьзге тиллерде болагъан иш тююл. Бизин гъаршлар булан язылгъанны айта буса да, шо да тюз болмас, неге тююл арап авазланы янгылышмай оьзге алифба булан англатмагъа бажарылмай. Шо саялы билеген адамдан уьйренмеге тарыкъ оланы. Ерли межитте барып, имамдан кёмек излеп буса да, Къуръан аятланы тюз охумагъа тарыкъ. Дуаланы буса гъар ким билеген кююнде, ана тилинде айтма бола.

Охувчулагъа янги китап

Аявлу охувчуларыбыз, сизин шатлы янгылыкь булан кьутламагъа сюебиз. Гъали-гъалилерде ана тилибизде охувчуну тергевю тартажакъ йимик китап басмадан чыкьды. «Оьлюден сонггъу яшав. Инсанни герти ватаны» деген китапда адам бу дюнъядан геттенде ону не кьаравуллайгъанны гъакьында кьужурлу кюйде язылган. Ахыратда не болагъанны, Сорав алынаган гюн нечик болажакъны, Сырат кёпюрге ва оьзге янлагъа баянлыкь берилген.

Бу китап белгили Имам Куртуби язган «Тазкират» деген китабыны кьысгъартылган кьайдасы. Оьлюден сонг яшав болмайгангъа ва тирилив болмайгангъа инанмайганлар, шо китапны охугъан сонг даимлик яшавгъа инанаган да бола ва иманлы да бола.

– Оьлген адамны гёммеге барагъанда кьабурларда зикир охумагъа яраймы?

– Ярай, бир пуршав да ёкъ.

– Къуръан охуса, гъар гъарпына 10 зувап языла дей. Шону гёнгюнден охусамы яда кьарап охусамы, деп билмеге сюер эдим.

– Къуръанны гёнгюнден охуса гертиден де, гъар гъарпына 10 зувап бола. Кьарап охуса, дагъы да арта, неге тююл ол охуйгъанын гёзлери булан гёрюп охуй. Намаз кьылагъанда охулагъанда буса, зувап 100 керенге арта.

– Хоншулар эришип, бир-бири булан сёйлемесе, олагъа гюнагъ боламу?

– Бола. Хоншу аралыкъланы болган чакъы арив сакъаламагъа тарыкъ деп, динибиз уьйрете. Эгер хоншулар экевю де бусурманлар да болуп, эришип, кьатнамай буса, уьч гюнден артыкъ болжал да битген буса, сизин гъар эген яхшы ишигизге зувап болмажакъны да билмеге тарыкъ.

Аявлу охувчулар, "Мобильный байлав-лукъ" деген рубрикабызгъа SMS-лер геле. Тюнде шоланы беребиз. Шолагъа сиз де язмагъа боласыз. Бизин номерибиз: **8988-296-94-22**

– Адам гёзлери булан не гюнагъ этмеге бола?

– Адам гёзлери булан гери урулагъан затлагъа кьараса, гюнагъ бола. Шолагъа гёзлени гюнагъы деп айтыла. Шоланы арасына биревлени гьызарламакъ, уьюне кьарамакъ, ят кьатынгишилеге кьарамакъ, кимни болса да (гичи яшлардан кьайры) авратын гёрмек гире.

Рузнама

Июнь

дни	Утрений	восх.	Обеден.	После-обеден.	Вечерн.	Ночной
1	2:53	5:12	12:53	16:56	20:34	22:33
2	2:53	5:12	12:53	16:56	20:34	22:33
4	2:55	5:13	12:53	16:56	20:33	22:31
6	2:58	5:15	12:54	16:57	20:32	22:30
8	3:01	5:16	12:54	16:57	20:31	22:29
10	3:03	5:17	12:54	16:57	20:31	22:27
12	3:06	5:19	12:55	16:57	20:29	22:26
14	3:09	5:21	12:55	16:56	20:28	22:24
16	3:11	5:22	12:55	16:56	20:26	22:22
18	3:14	5:23	12:55	16:56	20:25	22:20
20	3:17	5:25	12:55	16:56	20:23	22:16
22	3:19	5:27	12:55	16:55	20:23	22:14
24	3:23	5:28	12:55	16:55	20:21	22:10
26	3:26	5:30	12:55	16:54	20:19	22:07
28	3:30	5:32	12:55	16:53	20:17	22:03
30	3:34	5:34	12:55	16:53	20:15	22:00